

Onze referentie: 3RCU2026_0033

Datum: 15-9-2026

Betreft: schriftelijke bijdrage 3RCU rondetafelgesprek van 30 september over proefdiergebruik in (bio)medisch onderzoek, inclusief alternatieven

Geachte leden van de Commissie Landbouw, Voedselzekerheid, Visserij en Natuur,

Ter voorbereiding en verdieping van het rondetafelgesprek over *proefdiergebruik in (bio)medisch onderzoek, inclusief alternatieven*, ontvangt u hierbij een bijdrage van het 3Rs Centre Utrecht (3RCU) in de vorm van een beknopt position paper.

Nederland heeft de ambitie uitgesproken om het gebruik van proefdieren in wetenschappelijk onderzoek sterk terug te willen dringen. Nieuwe, mensgerichte en proefdiervrije onderzoeksmethoden zijn daarbij onmisbaar. Er is daarom terecht veel geïnvesteerd in de ontwikkeling en validatie van New Approach Methodologies (NAMs).

Onze centrale boodschap is dat die investeringen pas tot minder proefdiergebruik leiden wanneer NAMs ook daadwerkelijk hun weg vinden naar de onderzoekspraktijk. Dat vraagt om **structurele aandacht voor implementatie, toegang tot expertise** en ondersteuning van onderzoekers die hun onderzoeksaanpak willen veranderen. Tegelijkertijd moet worden voorkomen dat het '**onzichtbaar diergebruik**' toeneemt doordat NAMs vaak nog afhankelijk zijn van dierlijke producten. Het 3RCU ziet daarom een belangrijke rol voor een **landelijke infrastructuur die innovatie, implementatie en daadwerkelijke vermindering van diergebruik met elkaar verbindt**.

Van ambitie naar impact: versnel de transitie naar diervrije wetenschap

Position paper van het 3Rs Centre Utrecht

Het 3Rs Centre Utrecht (3RCU) werkt rechtstreeks met onderzoekers aan het vervangen, verminderen en verfijnen van diergebruik. Vanuit die ervaring zien wij drie kansen voor de politiek om **de impact van bestaande investeringen en beleidsambities substantieel te vergroten**.

1. Zorg dat innovatie de onderzoekspraktijk bereikt

Nederland beschikt over een groeiend aanbod aan NAMs en investeert in de verdere ontwikkeling en validatie daarvan, onder meer via de oprichting van Ombion. De stap van innovatieve methode naar daadwerkelijke toepassing in onderzoek blijkt echter niet vanzelfsprekend. Juist onderzoekers die met proefdieren werken moeten weten welke methoden beschikbaar zijn, kunnen beoordelen of deze geschikt zijn voor hun specifieke onderzoeksvraag en toegang hebben tot de juiste expertise en begeleiding.

Daarom is naast innovatie een sterke **implementatie**-infrastructuur nodig. Het 3RCU bevindt zich organisatorisch op het snijvlak van NAMs-expertise en de dagelijkse praktijk van proefdieronderzoek: het werkt rechtstreeks met deze onderzoekers en verbindt hen met relevante kennis en deskundigen. Zo kan ondersteuning aansluiten op concrete onderzoeksvragen, juist bij de groep die de overstap naar NAMs in de praktijk moet maken.

Het 3RCU vervult deze functie vanuit een lokaal gefinancierde positie, terwijl netwerk, expertise en bereik veel verder reiken. In omliggende landen zijn vergelijkbare 3Rs-centra nationaal georganiseerd en gefinancierd. Een sterkere **landelijke inbedding** kan ook in Nederland meer onderzoekers bereiken en publieke investeringen in NAMs beter laten doorwerken in de onderzoekspraktijk.

Onze oproep: blijf investeren in de ontwikkeling en validatie van NAMs, maar investeer structureel óók in de infrastructuur die toepassing bevordert door beoogde eindgebruikers – de onderzoekers. Bouw daarbij voort op bestaande expertise en maak implementatie ondersteuning breder en landelijk toegankelijk.

2. Koppel het gebruik van proefdieren aan verantwoordelijkheid voor de transitie

Zolang proefdieren worden gebruikt voor wetenschappelijke doeleinden, brengt dat een maatschappelijke verantwoordelijkheid met zich mee. Van onderzoekers en instellingen die dieren gebruiken, mag worden verwacht dat zij zich ook aantoonbaar inspannen om de afhankelijkheid van dierproeven te verminderen.

Daarbij gaat het niet om een resultaatverplichting. Niet iedere dierproef kan op korte termijn worden vervangen en niet voor iedere onderzoeksvraag bestaat al een geschikte

proefdiervrije methode. Wel is een **inspanningsverplichting** gerechtvaardigd: onderzoekers die gebruikmaken van proefdieren zouden actief moeten onderzoeken waar vervanging en vermindering mogelijk is.

Zo'n verantwoordelijkheid kan alleen betekenisvol zijn wanneer onderzoekers daarbij ook ondersteuning krijgen. Het simpelweg vragen of alternatieven beschikbaar zijn is onvoldoende. Onderzoekers hebben toegang nodig tot actuele kennis, deskundige begeleiding en relevante expertise om te kunnen bepalen welke NAMs voor hun specifieke onderzoeksvraag geschikt en toepasbaar zijn.

Met **Suppo3Rt** laat het 3RCU zien hoe zo'n ondersteuning vorm kan krijgen. Via deze supportdesk krijgen onderzoekers toegang tot specialistische NAMs-expertise en kunnen zij samen met deskundigen verkennen welke alternatieven binnen hun onderzoek mogelijk zijn. Zo wordt een algemene verantwoordelijkheid om naar alternatieven te zoeken vertaald naar concrete handelingsmogelijkheden.

Ook onderzoeksfinanciers kunnen hierin een belangrijke rol spelen. Door aandacht voor NAMs en toegang tot dergelijke expertise vroeg in het onderzoeksproces te organiseren, ontstaat ruimte om onderzoeksopzetten opnieuw te bekijken voordat het gebruik van proefdieren een vanzelfsprekend uitgangspunt wordt.

Onze oproep: maak aantoonbare inzet voor vervanging en vermindering onderdeel van verantwoord proefdiergebruik en veranker onafhankelijke implementatie-expertise in onderzoek en onderzoeksfinanciering.

3. Maak onzichtbaar diergebruik zichtbaar

De transitie naar proefdiervrije wetenschap gaat verder dan het vervangen van dierproeven. Ook onderzoek dat als 'proefdiervrij' wordt beschouwd, kan afhankelijk zijn van producten van dierlijke oorsprong.

Voorbeelden zijn foetaal kalfsserum (FCS), dat wordt gebruikt voor het kweken van cellen, en basaalmembraanextract (BME), dat onder andere wordt toegepast bij de kweek van organoïden. Daarmee ontstaat een paradox: methoden die worden ontwikkeld om de afhankelijkheid van dierproeven te verminderen, zoals NAMs, kunnen zelf nog afhankelijk zijn van dierlijke materialen of het gebruik van proefdieren aanjagen.

De dieren die nodig zijn voor de productie van dergelijke materialen blijven bovendien grotendeels buiten de gangbare statistieken over het gebruik van dieren voor wetenschappelijke doeleinden. Productiefaciliteiten bevinden zich doorgaans niet in Europa. Daardoor ontstaat een vorm van **onzichtbaar diergebruik**: dierproeven verdwijnen uit een onderzoeksopzet, terwijl elders in de keten nog steeds dieren worden gebruikt en dierenleed kan optreden.

De omvang hiervan is aanzienlijk. Alleen al het jaarlijkse gebruik van FCS en BME door de Universiteit Utrecht en het UMC Utrecht is naar schatting gekoppeld aan circa **1.600 kalveren en 2.000 muizen**. Een onderzoeksmodel kan dus proefdiervrij zijn zonder daadwerkelijk diervrij te zijn.

Het 3RCU helpt onderzoekers ook deze afhankelijkheid te verminderen met publiek toegankelijke FCS- en BME-vrije databases en door onderzoekers en expertise bij elkaar te brengen. Deze dimensie van de transitie verdient ook op beleidsniveau erkenning.

Onze oproep: neem dierlijke producten expliciet mee in beleid, monitoring en financiering rond proefdiervrije innovatie, zodat ook dit diergebruik zichtbaar wordt.

Van beleidsambitie naar structurele verandering

Nederland beschikt over wetenschappelijke expertise, innovatieve onderzoeksmethoden en een duidelijke ambitie om het gebruik van dieren in onderzoek terug te dringen. De volgende stap is ervoor zorgen dat deze elementen structureel met elkaar worden verbonden - en de eindgebruiker bereiken.

Daarvoor zijn drie keuzes essentieel:

1. **Blijf investeren in de ontwikkeling van NAMs, maar investeer eveneens structureel in implementatie, expertise en toepassing, en maak deze ondersteuning breder en landelijk toegankelijk.**
2. **Maak actieve inzet voor vervanging en vermindering onderdeel van verantwoord onderzoek en geef implementatie-expertise een structurele plaats in het onderzoeks- en financieringsproces.**
3. **Verbreed het perspectief van 'proefdiervrij' naar daadwerkelijk minder afhankelijkheid van dieren, inclusief het gebruik van dierlijke onderzoeksproducten zoals FCS en BME.**

De technologie om verandering mogelijk te maken wordt momenteel ontwikkeld. De opgave voor de komende jaren is ervoor te zorgen dat deze ook daadwerkelijk wordt gebruikt — van ambitie naar impact!